

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΣ

ΠΜΣ Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία

DHIST 606 - Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία

1^η Τηλεσυνάντηση

Η Ελλάδα από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
στη Β΄ Ελληνική Δημοκρατία

1914-1935

Θεματολογία Τηλεσυνάντησης

- ❑ Στοχοθεσία και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα
- ❑ Αξιολόγηση επίδοσης
- ❑ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός
- ❑ Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922
- ❑ Η Δεύτερη Ελληνική Δημοκρατία
- ❑ Το προσφυγικό ζήτημα

Στοχοθεσία και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

- ▶ Το μάθημα καλύπτει την ελληνική ιστορία από το 1914 έως το 1981.
- ▶ Εξετάζονται το πολιτικό σύστημα,
- ▶ η εδαφική ολοκλήρωση του ελληνικού κράτους,
- ▶ η οικονομική και κοινωνική δυναμική των πολιτικών εξελίξεων,
- ▶ η διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Στοχοθεσία και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

- ▶ Το μάθημα είναι άμεσα συνδεδεμένο με τα ακόλουθα αναμενόμενα, για τους φοιτητές, μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος:
 - ▶ Να αναπτύσσει ή να σχολιάζει θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Ιστορίας.
 - ▶ Να συνθέτει επιστημονικές εργασίες στα γνωστικά αντικείμενα που θεραπεύονται στο μεταπτυχιακό.
 - ▶ Να αξιολογεί θέματα της τρέχουσας πραγματικότητας και επισήμανσης του ιστορικού υπόβαθρου τους.

Στοχοθεσία και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

I. Σε επίπεδο Γνώσεων	1. Να περιγράφετε τις μείζονες εξελίξεις της ελληνικής πολιτικής ιστορίας από το 1914 έως το 1981. 2. Να διακρίνετε τις μείζονες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις από το 1914 έως το 1981. 3. Να εξηγείτε την αλληλεπίδραση μεταξύ της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής στην Ελλάδα από το 1914 έως το 1981.
------------------------------	---

Στοχοθεσία και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

2.Σε επίπεδο
Δεξιοτήτων

2.1 Να εφαρμόζετε τα μεθοδολογικά εργαλεία της ιστορικής και της πολιτικής επιστήμης για να αναλύσετε τη θέση της Ελλάδας στο διεθνές περιβάλλον από το 1914 έως το 1981.

2.2 Να διατυπώνετε, βάσει πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, ερωτήματα αναφορικά με τις βαθύτερες αιτίες των πολιτικών και κοινωνικών αντιπαραθέσεων στην Ελλάδα από το 1914 έως το 1981 (συμπεριλαμβανομένων του Εθνικού Διχασμού και του Εμφυλίου Πολέμου).

Στοχοθεσία και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

3. επίπεδο Ικανότητ ων	3.1 Να απαντάτε σε διεπιστημονικά ερωτήματα για τη σχέση κοινωνίας και πολιτικής στην Ελλάδα από το 1914 έως το 1981. 3.2 Να αναθεωρήσετε τον τρόπο ανάγνωσης της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας από το 1914 έως το 1981. 3.3 Να επαναπροσδιορίσετε την αλληλεπίδραση μεταξύ της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής στην Ελλάδα από 1914 έως το 1981. 3.4 Να αναθεωρήσετε τον τρόπο ανάγνωσης της ευρωπαϊκής πορείας της Ελλάδας από την περίοδο που κατέθεσε την αίτηση εισδοχής στην ΕΟΚ έως και την ένταξη της.
---	--

Χρονοδιάγραμμα και θεματικές

Εβδομάδα	Θέμα
1	Η εμπλοκή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ο Εθνικός Διχασμός
2	Η Μικρασιατική Εκστρατεία και η Μικρασιατική Καταστροφή
3	Η περίοδος της αβασίλευτης δημοκρατίας (1924-1935)
4	Η παλινόρθωση της μοναρχίας και η δικτατορία της 4 ^{ης} Αυγούστου 1936
5	Η εμπλοκή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Κατοχή και η απελευθέρωση
6	Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946-1949)
7	Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια
8	Η οκταετία Καραμανλή (1955-1963)
9	Οι κυβερνήσεις του Γεωργίου Παπανδρέου (1963-1965) και η πολιτική αστάθεια του 1965-1967
10	Η δικτατορία των συνταγματαρχών (1967-1974)
11	Η αποκατάσταση της δημοκρατίας και η πρώτη μεταπολιτευτική επταετία (1974-1981)
12	Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ
13	Επανάληψη

Είδος αξιολόγησης	Ποσοστό % του τελικού βαθμού	
Διαδραστική δραστηριότητα 3	5%	20%
Διαδραστική δραστηριότητα 7	5%	
Διαδραστική δραστηριότητα 8	5%	
Διαδραστική δραστηριότητα 11	5%	
Εργασία Εξαμήνου	20%	
Τελικές εξετάσεις	60%	
Σύνολο	100%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	3,35	

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός

■ Έναρξη Α' Παγκοσμίου Πολέμου

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός

- ❑ Διάσταση απόψεων Βενιζέλου – βασιλιά Κωνσταντίνου Α'
 - Βενιζέλος: συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ
 - Κωνσταντίνος: ουδετερότητα
 - ❑ Ρήξη Βενιζέλου – Κωνσταντίνου Α'
 - Εκστρατεία Καλλίπολης: ζήτημα ελληνικής συμμετοχής, διυστάμενες απόψεις Βενιζέλου και Κωνσταντίνου
 - 21 Φεβρουαρίου / 6 Μαρτίου 1915: πρώτη παραίτηση Βενιζέλου από την πρωθυπουργία
 - Εκλογές της 31^{ης} Μαΐου / 13^{ης} Ιουνίου 1915
 - Νέα πρωθυπουργία Βενιζέλου
 - 22 Σεπτεμβρίου / 5 Οκτωβρίου 1915: νέα παραίτηση Βενιζέλου
 - Εθνικός Διχασμός
-

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός

- ❑ Εξελίξεις μετά την παραίτηση Βενιζέλου
 - Σχηματισμός κυβέρνησης υπό τον Αλέξανδρο Ζαΐμη
 - Διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη νέων εκλογών
 - Αποχή βενιζελικών
- ❑ Παραβιάσεις της ελληνικής ουδετερότητας
- ❑ Μάιος 1916: παράδοση Ρούπελ σε Γερμανούς και Βούλγαρους
 - Αντιδράσεις Δυνάμεων Αντάντ
- ❑ 29 Αυγούστου / 11 Σεπτεμβρίου 1916: παράδοση Καβάλας σε Βούλγαρους
 - Αντιδράσεις Δυνάμεων Αντάντ
 - Αιχμαλωσία Δ' Σώματος Στρατού (400 αξιωματικοί και 6.000 οπλίτες)

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός

- ❑ Εκδήλωση κινήματος Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη (17/30 Αυγούστου 1916)
 - «Προσωρινή κυβέρνηση» Θεσσαλονίκης: ηγέτης ο Βενιζέλος
 - Γεωγραφική διαίρεση της Ελλάδας: κυβέρνηση της Αθήνας και κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης
 - Κορύφωση του Εθνικού Διχασμού: οιονεί εμφύλιος πόλεμος

❑ Νοεμβριάνα 1916

- Παρέμβαση Δυνάμεων της Αντάντ με στόχο την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου
- Ένοπλη σύγκρουση δυνάμεων πιστών στον Κωνσταντίνο με στρατεύματα της Αντάντ
- Επικράτηση των πρώτων
- Πογκρόμ αντιβενιζελικών εις βάρος των βενιζελικών

-
- ❑ Εξαναγκασμός (από τις Δυνάμεις της Αντάντ) του Κωνσταντίνου σε παραίτηση (2/15 Ιουνίου 1917)
 - ❑ Επιστροφή Βενιζέλου στην Αθήνα
 - Κυβέρνηση Βενιζέλου
 - «Βουλή των Λαζάρων»
 - Νέα όξυνση του Διχασμού: διωγμοί σε βάρος αντιβενιζελικών
 - ❑ Είσοδος της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο
 - Ήττα και συνθηκολόγηση Βουλγαρίας (16/29 Σεπτεμβρίου 1918) και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (17/30 Οκτωβρίου 1918)

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και Εθνικός Διχασμός

- ❑ Όψεις και βαθύτερες ερμηνείες του Εθνικού Διχασμού
 - Όχι μόνο σύγκρουση προσώπων, αλλά και σύγκρουση δύο κόσμων
 - Έκφραση προϋπαρχουσών διαιρέσεων/προϋφιστάμενων ρηγμάτων
 - Ο Διχασμός ως κρίση εθνικής ολοκλήρωσης
 - Παλιά και Νέα Ελλάδα
 - Έλληνες και αλλοεθνείς (μειονότητες)
 - Κράτος και έθνος
 - Ο Διχασμός ως ταξική σύγκρουση
 - Ο Κωνσταντίνος και ο Βενιζέλος ως εκφραστές διαφορετικών κοινωνικών ομάδων/τάξεων

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (1/19)

- ▶ Σύνοδος Ειρήνης Παρισίου το 1919, μεταξύ των χωρών της Αντατ και των Η.Π.Α.
- ▶ Ανακωχή Μούδρου, Αντάντ-Τουρκία 17/30 Οκτώβρη 1918
- ▶ Ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις: υπόμνημα Βενιζέλου προς του τέσσερις μεγάλους (17/30 Δεκεμβρίου 1918). Στατιστική – εθνολογική στρατιωτική προμελέτη του Αλέξανδρου Μαζαράκη.
- ▶ Βόρεια Ήπειρος
- ▶ Δυτική και Ανατολική Θράκη έως τη γραμμή της Τσατάλτζας
- ▶ Νησιά ΒΑ Αιγαίου Πελάγους και Δωδεκάνησα
- ▶ Δυτική Μικρά Ασία: γραμμή Πανόρμου – Μάκρης
- ▶ Πρόταση για συμπερίληψη της Κωνσταντινούπολης στο υπό συζήτηση Διεθνές Κράτος των Στενών
- ▶ Αποφυγή διατύπωσης διεκδικήσεων για τον Πόντο και την Κύπρο
- ▶ «Η Ελλάδα δεν πηγαίνει εκεί όπου της λείπει η εθνολογική βάση»

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1929 (2/19)

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1929 (3/19)

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (4/19)

- ▶ Σύνοδος Ειρήνης Παρισίου το 1919 (18/1-12/5), μεταξύ των χωρών της Αντατ και των Η.Π.Α.
- ▶ 2/15 Μαΐου 1919 αποβίβαση ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Σμύρνη
- ▶ Φαινόμενα διασάλευσης της δημοσίας τάξης
 - ▶ Η προϊστορία: Κίνημα Νεότουρκων, δεινά Ελληνικού πληθυσμού
 - ▶ ΕΛ. Βενιζέλος: Συνιστούσε ψυχραιμία και αυστηρότητα άκρα στον καταλογισμό ευθυνών
- ▶ Διεθνής επιτροπή απέδωσε τις ευθύνες προς όλες τις πλευρές.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (5/19)

- Η Ελληνική Διοίκηση στην Σμύρνη.
- Υπατος Αρμοστής στη Σμύρνη ο Αριστείδης Στεργιάδης, ο «αινιγματικός άνθρωπος»
 - Υπέρμαχος της ισοπολιτείας χριστιανών και μουσουλμάνων
 - Οπαδός της θεωρίας Ελληνοτουρκικής συνύπαρξης στα ίδια εδάφη όπου κατοικούν οι «σύννοικοι» πληθυσμοί
 - Ιδιόρρυθμη προσωπικότητα
 - Προκάλεσε τη δυσαρέσκεια των Ελλήνων της Σμύρνης
 - Υποστηριζόταν από τον Ελ. Βενιζέλο

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (6/19)

▶ Ανάπτυξη Κεμαλικού Κινήματος

- ▶ Ανεξάρτητα από την παρουσία εκατομμυρίων Ελλήνων, Αρμενίων, Κούρδων, Εβραίων σε διάφορα-περιφερειακά κυρίως-τμήματα της Ανατολής, ο κύριος όγκος του πληθυσμού, ιδιαίτερα στο εσωτερικό της χώρας, ήταν τουρκικός.
- ▶ Οι μειονότητες είχαν αντιμετωπιστεί εχθρικά από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα όπου διαφαίνεται η αποσύνθεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- ▶ Οι Τούρκοι λοιπόν επιδίωκαν:
 - ▶ α) απομάκρυνση των ξένων δυνάμεων,
 - ▶ β) αναγνώριση των δικαιωμάτων των δικαιωμάτων μειονοτήτων στο βαθμό που δεν θα έθιγαν τα συμφέροντα και την εθνική ενότητα του ενιαίου τουρκικού κράτους και
 - ▶ γ) κατάργηση των διομολογήσεων.

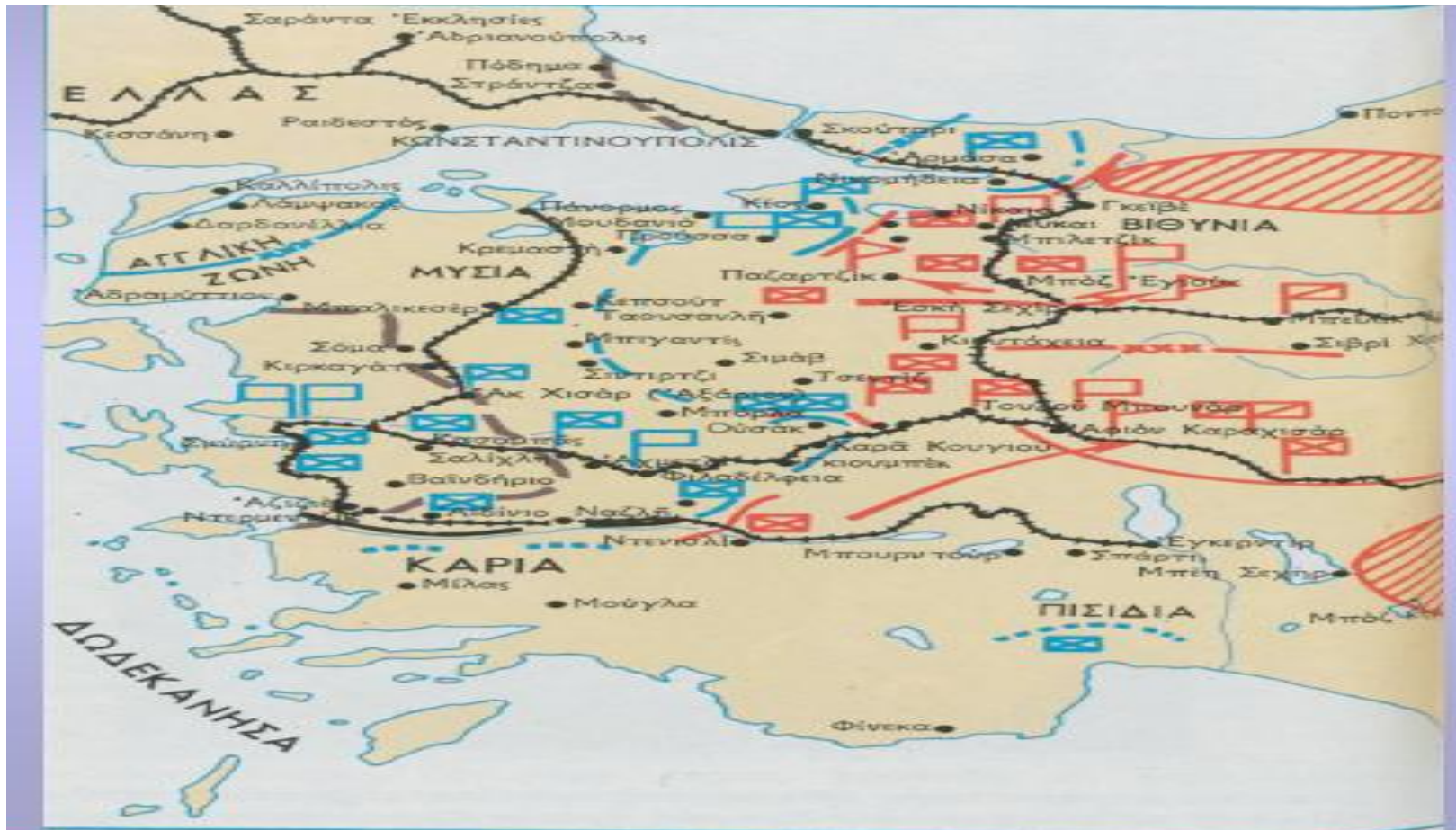
Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (7/19)

▶ Ανάπτυξη Κεμαλικού Κινήματος

- ▶ Αντίδραση στην εφαρμογή της ανακωχής του Μούδρου.
- ▶ 23 Ιουλίου/ 07 Αυγούστου 1919 Συνέδριο στο Ερζερούμ υπό τον Μουσταφά Κεμάλ.
- ▶ Το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτέμβρη του 1919 ακολούθησε δεύτερο συνέδριο στη Σεβάστεια. Επιβεβαιώθηκε η απόφαση να αγωνιστούν ενάντια στην προσάρτηση ανατολικών ή δυτικών επαρχιών στην Αρμενία ή την Ελλάδα.
- ▶ Διοργάνωση υπό τον Κεμάλ του Εθνικού Λαϊκού Στρατού.
- ▶ 23.03.1920, συγκροτήθηκε η Μεγάλη Εθνοσυνέλευση. Επαναστατική εξουσία η οποία δεν καταργεί τον Σουλτάνο, αλλά τον θεωρεί αιχμάλωτο στην Κωνσταντινούπολη.
- ▶ Αντίδραση και στην εφαρμογή της Συνθήκης των Σεβρών που υπογράφηκε από την σκιώδη κυβέρνηση.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (8/19)

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (9/19)

- ▶ Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/ 10 Αυγούστου 1920)
- ▶ Εδαφικά οφέλη για την Ελλάδα: «Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών»
 - ▶ Ανατολική Θράκη έως τη γραμμή της Τσατάλτζας
 - ▶ Νησιά βορειοανατολικού Αιγαίου, συμπεριλαμβανομένων της Ίμβρου και της Τενέδου
 - ▶ Διοίκηση περιοχής Σμύρνης: μετά την παρέλευση 5ετίας ο ντόπιος πληθυσμός θα μπορούσε να αποφασίσει με δημοψήφισμα την ένωση με την Ελλάδα
 - ▶ Ειδική Συνθήκη περί Θράκης: ενσωμάτωση Δυτικής Θράκης
 - ▶ Ειδική ελληνοϊταλική Συνθήκη περί Δωδεκανήσου: τα Δωδεκάνησα (πλην της Ρόδου και του Καστελόριζου) δίνονταν στην Ελλάδα
- ▶ Η Συνθήκη ουδέποτε υπεγράφη, ούτε και από την Ελλάδα.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (10/19)

- 1. Δ. Θράκη από τη Βουλγαρία
 - 2. Αν. Θράκη από Οθωμ. Αυτοκρατορία
 - 3. Περιοχή Σμύρνης (περίπου 16.500 τ.χλμ.) υπό ελληνική διοίκηση
- Με τη συνθήκη της Λωζάννης (1923) οι περιοχές 2 και 3 αποδόθηκαν στην Τουρκία.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (11/19)

- ▶ Όξυνση εθνικού διχασμού
 - ▶ Μεσούσης της Μικρασιατικής Ειστρατείας και δύο μέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, που δημιούργησε «την Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών», πραγματοποιήθηκε δολοφονική απόπειρα εναντίον του Βενιζέλου στο Παρίσι
 - ▶ Ο υποπλοίαρχος Απόστολος Τσερέπης εξ Αιτωλικού και ο υπολοχαγός Γεώργιος Κυριάκης εκ Κορίνθου, τον πυροβόλησαν με τα περιστροφά τους δέκα φορές.
 - ▶ Τον τραυμάτισαν, επιπόλεια στο δεξί χέρι, παρότι ήταν δεινοί σκοπευτές. Η ανάγκη νοσηλείας επέβαλε στον Βενιζέλο να αναβάλει την επιστροφή του για λίγες μέρες στην Αθήνα.
 - ▶ Αντίποινα αντιβενιζελικών: δολοφονία Ίωνα Δραγούμη στην Αθήνα

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (12/19)

- ▶ Εκλογές 1/14 Νοεμβρίου 1920
 - ▶ Αιφνίδιος θάνατος Βασιλιά Αλέξανδρου
 - ▶ Ζήτημα επιστροφής Κωνσταντίνου στο θρόνο.
 - ▶ Επικράτηση αντιβενιζελικών
 - ▶ Αυτοεξορία Βενιζέλου
- ▶ Δημοψήφισμα 22 Νοεμβρίου / 5 Δεκεμβρίου 1920
 - ▶ Προειδοποιήσεις Μεγάλων Δυνάμεων ενάντια στην επιστροφή του Βασιλιά Κωνσταντίνου
 - ▶ 99% των ψήφων υπέρ της επιστροφής του βασιλιά Κωνσταντίνου: νόθο αποτέλεσμα
 - ▶ Επιστροφή Κωνσταντίνου – διακοπή οικονομικής βοήθειας των Μεγάλων Δυνάμεων προς την Ελλάδα
 - ▶ – Αφορμή για την αρνητική τοποθέτηση της Γαλλίας και της Ιταλίας έναντι της μικρασιατικής πολιτικής της Ελλάδας

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (13/19)

- ▶ Συνέχιση μικρασιατικής εισστρατείας
 - ▶ Αδιέξοδα
 - ▶ Διπλωματικά
 - ▶ Στρατιωτικά
 - ▶ Οικονομικά
- ▶ Άνοιξη 1921: νέα διεύρυνση μετώπου
- ▶ Καλοκαίρι 1921: εισστρατεία στην Άγκυρα
- ▶ Αποτυχία
- ▶ Συντεταγμένη σύμπτυξη (γραμμή Εσκή Σεχίρ- Κιουτάχεια-Αφιόν Καραχισάρ)

Το Μικρασιατικό μέτωπο.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (15/19)

- ▶ Καλοκαίρι 1921 – Καλοκαίρι
- ▶ Λαβύρινθος χωρίς έξοδο
 - ▶ Εξοικείωση με την ιδέα της απαγκίστρωσης
 - ▶ Αναζήτηση λύσης
- ▶ Αλέξανδρος Παπαναστασίου, Δημοκρατικό Μανιφέστο (12/02/1922)
- ▶ 13 Αύγουστος 1922: τουρκική αντεπίθεση. 27 Αυγούστου είσοδος στην Σμύρνη
- ▶ Μικρασιατική Καταστροφή
- ▶ Αποχώρηση ελληνικών Αρχών από την Ανατολική Θράκη.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (16/19)

- ▶ Επαναστατική τριανδρία: Ν. Πλαστήρας, Στυλ. Γονατά, Δ. Φωιά.
- ▶ Προκήρυξη στην Αθήνα και άλλες πόλεις:
 - ▶ Άμεση παραίτηση Βασιλιά, διάλυση της φιλομοναρχικής Βουλής, σχηματισμός νέας κυβέρνησης και προκήρυξη εκλογών, άμεση ενίσχυση του θρακικού μετώπου,
- ▶ Αποχώρηση Κωνσταντίνου υπέρ Γεωργίου.
- ▶ Ανακωχή των Μουδανιών 25 Σεπτεμβρίου 1922
 - ▶ Διαπραγματευτική ισχύ: Ελληνικό πολεμικό ναυτικό – απουσία τουρκικού, στρατιά θράκης.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (17/19)

- ▶ Δίκη των Έξι, έντονο Λαϊκό αίσθημα. Διάγγελμα της 05.10.1922
 - ▶ Δημήτριος Γούναρης, πρώην πρωθυπουργός,
 - ▶ Νικόλαος Στράτος, πρώην πρωθυπουργός,
 - ▶ Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, πρώην πρωθυπουργός,
 - ▶ Μιχαήλ Γούδας, υποναύαρχος και πρώην υπουργός (ισόβια δεσμά),
 - ▶ Γεώργιος Χατζανέστης, διοικητής της στρατιάς της Μικράς Ασίας,
 - ▶ Ξενοφών Στρατηγός, υποστράτηγος και πρώην υπουργός (ισόβια δεσμά),
 - ▶ Νικόλαος Θεοτόκης, πρώην υπουργός και
 - ▶ Γεώργιος Μπαλτατζής, πρώην υπουργός.
- ▶ 15.11.1922, καταδίκη και εκτέλεση.

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (18/19)

- ▶ Οι συνέπειες της μετακίνησης των πληθυσμών
 - ▶ Πυκνώθηκε ο Ελληνικός πληθυσμός σε διάφορες περιοχές του Ελληνικού κράτους,
 - ▶ Μεσοπρόθεσμα το προσφυγικό αποτέλεσε, οξύ κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα και κινητοποιός δύναμη των εξελίξεων
 - ▶ Μακροπρόθεσμα τονώθηκε η οικονομική και πνευματική ζωή με την έλευση των προσφύγων
 - ▶ Συρρικνώθηκε ο Ελληνισμός με δυσμενείς οικονομικές και πολιτισμικές συνέπειες

Ο Μικρασιατικός πόλεμος, 1919-1922 (19/19)

- ▶ Μικρασιατικός πόλεμος
 - ▶ Εθνικός για Έλληνες και Τούρκους
 - ▶ Αποικιακός ή νεοαποικιακός για τους Συμμάχους της Αντάντ
- ▶ Ήταν αναπόφευκτη η τραγωδία; Ποιος φταίει;
 - ▶ Ο Βενιζέλος
 - ▶ Οι αντίπαλοι του Βενιζέλου
 - ▶ Οι δυτικού Σύμμαχοι
 - ▶ Οι Μπολσεβίκοι
 - ▶ Έλληνες κομμουνιστές που καλλιέργησαν κλίμα ηττοπάθειας
- ▶ Συναίτια προς ένα αποτέλεσμα.
- ▶ Βασικό αίτιο: Δυναμική Ελληνική παρουσία στις δυο πλευρές του Αιγαίου ήταν κάρφος για όλους τους ενδιαφερόμενους.

Η Δεύτερη Ελληνική Δημοκρατία

1924-1935

Η «αντεπανάσταση» του Οκτωβρίου 1923

- ▶ Στις 18 Οκτωβρίου 1923 προκηρύσσονται εκλογές για τις 2 Δεκεμβρίου με σκοπό τη συγκρότηση Συντακτικής Συνέλευσης.
- ▶ Στις 21 Οκτωβρίου 1923 εκδηλώνεται αντεπαναστατική κίνηση υπό την ηγεσία των υποστρατήγων Γ. Λεοναρδόπουλου, Π. Γαργαλίδη και του συνταγματάρχη Γ. Ζήρα.
- ▶ Η ιδεολογική σύνθεση των συμμετεχόντων είναι μικτή.

Η «αντεπανάσταση» του Οκτωβρίου 1923

▶ Αιτήματα:

- ▶ διάλυση της Επανάστασης
 - ▶ παραίτηση της κυβέρνησης (πρωθυπουργός ο Γονατάς)
 - ▶ σχηματισμός κυβέρνησης που θα διεξήγαγε ανεπηρέαστες εκλογές.
- ▶ Το κίνημα αποτυγχάνει και οι Γαργαλίδης-Λεοναρδόπουλος συλλαμβάνονται και καταδικάζονται σε θάνατο. Την ίδια στιγμή πραγματοποιούνται μαζικές εκκαθαρίσεις στις ένοπλες δυνάμεις.
- ▶ Ανεπιτυχής προσπάθεια του Ιωάννη Μεταξά να οικειοποιηθεί το κίνημα. Ο Μεταξάς διαφεύγει στην Ιταλία.

Η πορεία προς την αβασίλευτη δημοκρατία

- ▶ Συνέπειες της Αντεπανάστασης:
 - ▶ Ενίσχυση της αδιάλλακτης μερίδας της «επανάστασης» → Πάγκαλος, Οθωναίος, Κονδύλης και Χατζηκυριάκος
 - ▶ Ενίσχυση της ριζοσπαστικότερης μερίδας του βενιζελισμού → Αλέξανδρος Παπαναστασίου
 - ▶ Πλήγμα στον βασιλικό θεσμό και στην αντιβενιζελική παράταξη
- ▶ Την επομένη της καταστολής του κινήματος, η αδιάλλακτη μερίδα του βενιζελισμού επιμένει στην άμεση πραξικοπηματική **κατάργηση της βασιλευόμενης δημοκρατίας**. Η ηγεσία της «επανάστασης» και των μετριοπαθών βενιζελικών διαφωνούν.
- ▶ Στις 16 Δεκεμβρίου 1923 διεξάγονται εκλογές, από τις οποίες απέχουν τα αντιβενιζελικά κόμματα → ανακήρυξη μονόπλευρης – βενιζελικής εθνοσυνέλευσης.

Η επικράτηση των αδιάλλακτων βενιζελικών

- ▶ Αξίωση των αδιάλλακτων βενιζελικών για την άμεση κατάργηση της βασιλευόμενης δημοκρατίας. Υπόδειξη της κυβέρνησης προς τον Γεώργιο Β΄ να αναχωρήσει από την Ελλάδα: ο Γεώργιος Β΄ αναχωρεί στις 19 Δεκεμβρίου 1923.
- ▶ Στις 11 Ιανουαρίου 1924 ο Ελ. Βενιζέλος σχηματίζει κυβέρνηση. Πρόθεσή του η διεξαγωγή ανόθευτου δημοψηφίσματος.

Η επικράτηση των αδιάλλακτων βενιζελικών

- ▶ Στις 6 Φεβρουαρίου 1924 σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Γεώργιο Καφαντάρη → συνέχιση της γραμμής Βενιζέλου.
- ▶ Στις 12 Μαρτίου 1924 **σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου φανατικό υπέρμαχο της αβασίλευτης δημοκρατίας**
- ▶ Στις 25 Μαρτίου η Εθνοσυνέλευση υιοθετεί ψήφισμα με το οποίο καταργείται η βασιλευόμενη δημοκρατία, κηρυσσόταν έκπτωτη η βασιλική δυναστεία, ανακηρυσσόταν η αβασίλευτη δημοκρατία και οριζόταν προσωρινός πρόεδρος της Δημοκρατίας ο Κουντουριώτης.

Η πτώση της κυβέρνησης Παπαναστασίου

- ▶ Στις 13 Απριλίου 1924 διεξάγεται το «επικυρωτικό» δημοψήφισμα
→ 69,95% υπέρ της αβασίλευτης και 30,05% υπέρ της βασιλευόμενης δημοκρατίας.
- ▶ Ωστόσο, η αντιβενιζελική παράταξη (με εξαίρεση τον Μεταξά) αρνείται να αποδεχθεί τη νομιμότητα της πολιτειακής μεταβολής
→ νέα όξυνση του διχασμού.
- ▶ Μετά την επιβολή της αβασίλευτης δημοκρατίας, η κυβέρνηση Παπαναστασίου απώλεσε το μεγαλύτερο μέρος των πολιτικών της ερεισμάτων.

Η πτώση της κυβέρνησης Παπαναστασίου

- ▶ Η συντηρητική πλειοψηφία των βενιζελικών ήταν επιφυλακτική απέναντι στον ριζοσπαστισμό του Παπαναστασίου με αποτέλεσμα να σημειωθούν τριγμοί στο εσωτερικό της κυβέρνησης, να απολέσει την εμπιστοσύνη της Βουλής και να αναγκαστεί σε παραίτηση.
- ▶ Στις 25 Ιουλίου σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Θεμιστοκλή Σοφούλη → κυβέρνηση «θερινών διακοπών».
- ▶ Την ίδια περίοδο λαμβάνουν χώρα επανειλημμένες απόπειρες στρατιωτικών να παρέμβουν στα πολιτικά τεκταινόμενα.

Η κυβέρνηση του Ανδρέα Μιχαλακόπουλου

- ▶ Την 1η Οκτωβρίου 1924 παραιτείται η κυβέρνηση Σοφούλη.
- ▶ Στις 7 Οκτωβρίου 1924 σχηματίζεται κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Μιχαλακόπουλο. Επρόκειτο για τη μακροβιότερη κυβέρνηση που προέκυψε από την Δ' Εθνοσυνέλευση, αφού έμεινε στην εξουσία για 8,5 μήνες.
- ▶ Ενεργητικό της κυβέρνησης Μιχαλακόπουλου:
 - ▶ Ψύχραιμη αντιμετώπιση της κρίσης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις λόγω της απέλασης του Οικουμενικού Πατριάρχη Κωνσταντίνου ΣΤ'
 - ▶ Σύναψη του πρώτου προσφυγικού δανείου ύψους 12,3 εκατομμυρίων χρυσών λιρών Αγγλίας (4/12/1924)
 - ▶ Σύναψη συμφωνίας με την αμερικάνικη εταιρία Ούλεν για την κατασκευή του φράγματος του Μαραθώνα.

Η δικτατορία του Θεόδωρου Πάγκαλου (1925-1926)

- ▶ Στις 26 Ιουνίου 1925 ο στρατηγός Θεόδωρος Πάγκαλος ανατρέπει πραξικοπηματικά την κυβέρνηση Μιχαλακόπουλου.
- ▶ Στις 30 Ιουνίου 1925 ο Πάγκαλος εμφανίζεται ενώπιον της Εθνοσυνέλευσης και εξασφαλίζει ψήφο εμπιστοσύνης → σε πρώτη φάση, η παγκαλική δικτατορία έχει κοινοβουλευτικό μανδύα.
- ▶ Οι εργασίες της Εθνοσυνέλευσης διακόπτονται και ανατίθεται σε 30μελή επιτροπή υπό τον Παπαναστασίου η σύνταξη του νέου Συντάγματος.
- ▶ **Στις 11 Σεπτεμβρίου 1925 υποβάλλεται το σχέδιο Συντάγματος στην κυβέρνηση.**
- ▶ **Στις 29 Σεπτεμβρίου 1925 δημοσιεύεται το νέο Σύνταγμα.**
- ▶ Την ίδια στιγμή, ο Πάγκαλος υπέγραψε διάταγμα διάλυσης της Εθνοσυνέλευσης, χωρίς όμως να προβλέπεται η διεξαγωγή εκλογών.

Η αποβολή του κοινοβουλευτικού μανδύα

- ▶ Στις 3 Ιανουαρίου 1926 ο Πάγκαλος κηρύσσει δικτατορία, συγκεντρώνοντας όλες τις εξουσίες στα χέρια του.
- ▶ Στις 15 Μαρτίου ο Κουντουριώτης παραιτείται αιφνιδιαστικά προκειμένου να εξαναγκάσει τον Πάγκαλο να εγκαταλείψει την εξουσία. Προκηρύσσονται εκλογές για την ανάδειξη νέου προέδρου της Δημοκρατίας.
- ▶ Τα κόμματα αρνούνται να μετάσχουν στις εκλογές, με αποτέλεσμα ο Πάγκαλος να είναι ο μοναδικός υποψήφιος.
- ▶ Οι εκλογές διεξάγονται στις 11 Απριλίου 1926. Μία εβδομάδα αργότερα ο Πάγκαλος ορκίζεται πρόεδρος της Δημοκρατίας.
- ▶ Στις 19 Ιουλίου 1926 σχηματίζεται κυβέρνηση ανδρεικέλων υπό τον Αθανάσιο Ευταξία.
- ▶ Στις 22 Αυγούστου ο Πάγκαλος ανατρέπεται από τον Γεώργιο Κονδύλη.

Οι εκλογές της 7ης Νοεμβρίου 1926

Κόμμα	Ηγεσία	%	Έδρες
Ένωση Φιλελευθέρων	Μιχαλακόπουλος – Καφαντάρης	31.6	102
Λαϊκό Κόμμα	Π. Τσαλδάρης	20.3	60
Κόμμα Ελευθεροφρόνων	Ι. Μεταξάς	15.8	54
Δημοκρατική Ένωση	Παπαναστασίου	6.5	17
Αγροτικό Κόμμα	Μυλωνάς	2.9	10
Ενιαίο Μέτωπο	Διοικούσα Επιτροπή	4.4	10
Προσφυγικό Κόμμα	Σοφούλης	1.4	4

Η οικουμενική κυβέρνηση του Αλέξανδρου Ζαΐμη

- ▶ Ο σχηματισμός της οικουμενικής κυβέρνησης, στις 4 Δεκεμβρίου 1926, με πρωθυπουργό τον Αλέξανδρο Ζαΐμη απέβλεπε στον οριστικό τερματισμό του Εθνικού Διχασμού. Στην οικουμενική συμμετέχουν η Ένωση Φιλελευθέρων, η Δημοκρατική Ένωση, το Λαϊκό Κόμμα και το Κόμμα Ελευθεροφρόνων.
 - ▶ Αποτελέσματα:
 - ▶ Ψήφιση και δημοσίευση του Συντάγματος (3 Ιουνίου 1927).
 - ▶ Επαναφορά στην ενεργό υπηρεσία συνολικά 341 απότακτων αξιωματικών: την κρίση των απότακτων ανέλαβε συμβούλιο εννέα αντιστράτηγων το οποίο συγκροτήθηκε για αυτό το σκοπό.
 - ▶ Εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.
 - ▶ Σημαντική βελτίωση της δημοσιοοικονομικής κατάστασης → σύναψη διεθνούς δανείου υπό την αιγίδα της ΚτΕ ύψους 9 εκατομμυρίων χρυσών λιρών Αγγλίας (3 εκ. για την κάλυψη των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού, 3 εκ. για τη σταθεροποίηση του νομίσματος, 3 εκ. για την αποκατάσταση των προσφύγων).
-

Η πτώση της κυβέρνησης Ζαΐμη

- ▶ Τον Αύγουστο του 1927 το Λαϊκό Κόμμα αποχωρεί από την κυβέρνηση με αφορμή το ζήτημα της ίδρυσης της Τράπεζας της Ελλάδος.
 - ▶ Τον Φεβρουάριο του 1928 αποχωρεί η Δημοκρατική Ένωση με αφορμή την υπογραφή των συμβάσεων οδοποιίας.
 - ▶ Στις 23 Μαΐου 1928 ο Βενιζέλος ανακοινώνει την απόφασή του να επανέλθει στην ενεργό πολιτική → κλυδωνισμοί στην οικουμενική κυβέρνηση.
 - ▶ Στις 27 Ιουνίου 1928 δημοσιοποιείται η διαφωνία του Βενιζέλου με τον Καφαντάρη σχετικά με την ακολουθούμενη οικονομική πολιτική.
 - ▶ Η κυβέρνηση Ζαΐμη παραιτείται και στις 4 Ιουλίου σχηματίζεται κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ελ. Βενιζέλο. Προκηρύσσονται εκλογές για τις 19 Αυγούστου 1928.
-

Οι εκλογές της 19ης Αυγούστου 1928

Κόμμα	Ηγεσία	%	Έδρες
Κόμμα Φιλελευθέρων	Βενιζέλος	46.9	178
Λαϊκό Κόμμα	Τσαλδάρης	23.9	19
Κόμμα Ελευθεροφρόνων	Μεταξάς	5.3	1
Αγροτικό-Εργατικό Κόμμα	Παπαναστασίου	6.7	20
Προοδευτικό Κόμμα	Καφαντάρης	2.5	3
Κόμμα Συντηρητικών Δημοκρατικών	Μιχαλακόπουλος	1.5	5
Κόμμα Εθνικό Δημοκρατικό	Κονδύλης	2.7	9
Κόμμα Προοδευτικής Ένωσης	Ζαβιτσιάνος	1.3	5

Η βενιζελική τετραετία (1928-1932)

- ▶ Εκτέλεση σημαντικών έργων υποδομής (αποστραγγιστικά έργα στις πεδιάδες της Θεσσαλονίκης, των Σερρών και της Δράμας, κατασκευή έργων οδοποιίας, κατασκευή σχολικών κτιρίων κ.λπ.)
- ▶ Ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας. Ίδρυση του Συμβουλίου της Επικρατείας.
- ▶ **Το Ιδιώνυμο:** Στις 25 Ιουλίου 1929 ψηφίζεται ο νόμος 4229 «περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών».
- ▶ Επιβολή ποινών φυλάκισης και εκτοπισμού σε όσους επιδίωκαν την εφαρμογή ιδεών που αποσκοπούσαν στη βίαια ανατροπή του κοινωνικού συστήματος ή στην απόσπαση τμήματος της ελληνικής επικράτειας.

Οι επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης

- ▶ Απαρχή της διεθνούς οικονομικής κρίσης: κατακόρυφη πτώση των αξιών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης (Οκτώβριος 1929).
- ▶ Σταδιακή αποσταθεροποίηση της παγκόσμιας οικονομίας.
- ▶ Πλήγματα και για την ελληνική οικονομία.
- ▶ Λήψη μέτρων από την κυβέρνηση Βενιζέλου με σκοπό τον περιορισμό των συνεπειών της κρίσης: πρόσκαιρα αποτελέσματα.
- ▶ Κατάρρευση του φιλόδοξου αναπτυξιακού προγράμματος, το οποίο βασιζόταν κυρίως στην εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό.
- ▶ Την 1 Μαΐου 1932 η κυβέρνηση κηρύσσει προσωρινό χρεοστάσιο.

Οι εκλογές της 25ης Σεπτεμβρίου 1932

Κόμμα	Ηγεσία	%	Έδρες
Κόμμα Φιλελευθέρων	Βενιζέλος	33.4	84
Λαϊκό Κόμμα	Τσαλδάρης	33.8	84
Κόμμα Ελευθεροφρόνων	Μεταξάς	1.6	4
Αγροτικό-Εργατικό Κόμμα	Παπαναστασίου	5.9	15
Προοδευτικό Κόμμα	Καφαντάρης	8.3	21
Ενιαίο Μέτωπο	Σοφιανόπουλος	5.0	12
Εθνικό Ριζοσπαστικό Κόμμα	Κονδύλης	4.0	10
Αγροτικό Κόμμα	Ζαβιτσιάνος – Μυλωνάς	6.2	15
Κόμμα Συντηρητικών Δημοκρατικών	Μιχαλακόπουλος	1.0	2

Η άνοδος του Λαϊκού Κόμματος στην εξουσία

- ▶ Στις 3 Οκτωβρίου 1932 ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος Παναγής Τσαλδάρης αποστέλλει επιστολή στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Αλέξανδρου Ζαΐμη, με την οποία του γνωστοποιούσε ότι αναγνώριζε ανεπιφύλακτα την αβασίλευτη δημοκρατία.
- ▶ Στις 4 Νοεμβρίου 1932 σχηματίζεται κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Τσαλδάρη και με τη συμμετοχή του Μεταξά και του Κονδύλη. Τα βενιζελικά κόμματα δίνουν ψήφο ανοχής στη νέα κυβέρνηση.
- ▶ Τον Ιανουάριο του 1933 τα βενιζελικά κόμματα αίρουν την εμπιστοσύνη τους με αποτέλεσμα την καταψήφιση και τελικά την παραίτηση της κυβέρνησης. Σχηματίζεται νέα κυβέρνηση υπό τον Βενιζέλο και προκηρύσσονται εκλογές για τις 5 Μαρτίου 1933

Οι εκλογές της 5ης Μαρτίου 1933

Κόμμα	Ηγεσία	%	Έδρες
Κόμμα Φιλελευθέρων	Βενιζέλος	33.3	80
Λαϊκό Κόμμα	Τσαλδάρης	38.1	118
Κόμμα Ελευθεροφρόνων	Μεταξάς	2.3	6
Αγροτικό-Εργατικό Κόμμα	Παπαναστασίου	4.2	13
Προοδευτικό Κόμμα	Καφαντάρης	6.8	10
Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας	Διοικούσα Επιτροπή	4.6	0
Εθνικό Ριζοσπαστικό Κόμμα	Κονδύλης	4.1	11
Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας	Μυλωνάς	1.3	5
Κόμμα Συντηρητικών Δημοκρατικών	Μιχαλακόπουλος	0.9	2

Το κίνημα της 6ης Μαρτίου 1933

- ▶ Μετά τις εκλογές έχουμε απόλυτη ισοψηφία της αντιβενιζελικής και της βενιζελικής παράταξης → ο Εθνικός Συνασπισμός (βενιζελικά κόμματα) λαμβάνει 46,32% (110 έδρες επί συνόλου 248) και η Ηνωμένη Αντιπολίτευση 46,19% (136 έδρες). Με άλλα λόγια, η αντιβενιζελική παράταξη αυξάνει τη δύναμή της κατά 10%.
- ▶ Στις 6 Μαρτίου 1933 ξεσπά κίνημα με αρχηγό τον Νικόλαο Πλαστήρα. Στόχος του ήταν η αποτροπή σχηματισμού κυβέρνησης από την αντιβενιζελική παράταξη.
- ▶ Ο Βενιζέλος τηρεί ουδέτερη στάση → δεν το επιδοκιμάζει, αλλά ούτε επεμβαίνει ενεργά για την αποτροπή του (αργότερα ο Μεταξάς κατηγόρησε τον Βενιζέλο ως ηθικό αυτουργό).

Το κίνημα της 6ης Μαρτίου 1933

- ▶ Το κίνημα αποτυγχάνει και ο Πλαστήρας διαφεύγει στο εξωτερικό.
- ▶ Στις 6 Μαρτίου σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον αντιστράτηγο Αλέξανδρο Οθωναίο.
- ▶ Στις 10 Μαρτίου ο Οθωναίος παραδίδει την εξουσία στον Τσαλδάρη ο οποίος σχηματίζει κυβέρνηση.

Το κίνημα της 1ης Μαρτίου 1935

- ▶ Την 1η Μαρτίου 1935 ξεσπά κίνημα, την ηγεσία του οποίου αναλαμβάνει προσωπικά ο Βενιζέλος συνεπικουρούμενος από τον Νικόλαο Πλαστήρα.
- ▶ Στόχος του κινήματος ήταν η ανατροπή της κυβέρνησης του Παναγή Τσαλδάρη. Το βενιζελικό κίνημα καταστέλλεται από τον Γεώργιο Κονδύλη, ενώ ο Βενιζέλος διαφεύγει στο εξωτερικό.
- ▶ Οι στρατηγοί Παπούλας και Κοιμήσης καταδικάζονται σε θάνατο, όπως επίσης και οι Βενιζέλος-Πλαστήρας (ερήμην).
- ▶ Παράλληλα, διενεργούνται ευρύτατες εκκαθαρίσεις στις Ένοπλες Δυνάμεις και προκηρύσσονται εκλογές για Συντακτική Συνέλευση.

Η ανακίνηση του πολιτειακού ζητήματος

- ▶ Στις εκλογές της 9ης Ιουνίου δεν μετέχουν τα βενιζελικά κόμματα, με αποτέλεσμα την πλήρη επικράτηση των αντιβενιζελικών.
- ▶ Τα συμπράττοντα κυβερνητικά κόμματα (Τσαλδάρης-Κονδύλης) λαμβάνουν 65,04% (287 έδρες επί συνόλου 300),
- ▶ και η Ένωση Βασιλοφρόνων (Μεταξάς-Ράλλης-Στράτος) μόλις 14,80% (7 έδρες). Το ΚΚΕ κερδίζει 9,59%, αλλά καμία έδρα.
- ▶ Ο Τσαλδάρης προσπαθεί να αποτρέψει μία άκαιρη ανακίνηση του ζητήματος καθώς και την πραξικοπηματική παλινόρθωση της βασιλείας.
- ▶ **Ωστόσο, η προσπάθειά του αυτή υπονομεύεται από τον Κονδύλη, ο οποίος τάχθηκε ανοιχτά υπέρ της επιστροφής της βασιλείας.**
- ▶ Στις 10 Ιουλίου 1935, η Ε΄ Εθνοσυνέλευση υιοθετεί ψήφισμα για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για το ζήτημα της μορφής του πολιτεύματος.

Η παλινόρθωση της βασιλείας

- ▶ Στις 10 Οκτωβρίου 1935 η κυβέρνηση Τσαλδάρη ανατρέπεται από τους υποστράτηγους Παπάγο και Ρέππα και τον υποναύαρχο Οικονόμου, οι οποίοι αξίωσαν από τον πρωθυπουργό την πραξικοπηματική παλινόρθωση της βασιλείας. Ο Τσαλδάρης παραιτείται και σχηματίζεται κυβέρνηση υπό τον Γεώργιο Κονδύλη.
- ▶ Την ίδια ημέρα ακολουθεί συζήτηση στη Βουλή, κατά τη διάρκεια της οποίας υιοθετήθηκε ψήφισμα (αφού προηγουμένως είχαν αποχωρήσει ο Τσαλδάρης και οι βουλευτές του Λαϊκού Κόμματος) που προέβλεπε την κατάργηση του πολιτεύματος της αβασίλευτης δημοκρατίας, τη διενέργεια δημοψηφίσματος στις 3 Νοεμβρίου, την ανάθεση στον πρωθυπουργό της άσκησης της βασιλικής εξουσίας μέχρι τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος και την επαναφορά σε ισχύ του Συντάγματος του 1911.
- ▶ Αποτέλεσμα δημοψηφίσματος → 97,8% υπέρ της βασιλείας.

